

CSERVENKA FERDINÁND

M. Kiss Sándor – Raffay Ernő – Salamon Konrád:

Magyarország sorstragédiái a 20. században, Budapest, Éghajlat Kiadó, 2011.

Az Éghajlat Kiadó kétségkívül a tavalyi év egyik legőszintébb és egyben talán a legérdekesebb könyvét jelentette meg, amely nem kevesebbre vállalkozott, mint a 20. század magyar sorskérdéseinek és tragédiáinak bemutatására. Magyarország modernkori története három nagyszerű, közismert és a nemzeti elvek mellett mindig hitet tett történész – a kiadó igazgatója, Kovács Lajos Péter kérdéseivel irányított – érvelése és vitája révén bontakozik ki az olvasó előtt.

A három történész – a református egyetem bölcsészkarának egykori dékánja, Raffay Ernő, a katolikus egyetem bölcsészkarán a Történettudományi Intézet vezetője, M. Kiss Sándor és a tankönyvéről is ismert MTA doktor, Salamon Konrád – együttes megjelenése egy kötetben már előre jelzi az olvasónak, hogy nem mindennapi munkát tart a kezében. A kötet szinte egyedülálló volta abban áll, hogy nem egy esszégyűjteményt vagy néhány kínos precizitással jegyzetelt tanulmányt tartalmaz, hanem a szerzők őszinte, sok év kutatói tapasztalata alapján kialakult véleményét. A történészi mesterség, amelyet e három szerző mindig lelkiismeretesen művelt, egyik alapszabálya, hogy minden állítást tényekkel, adatokkal, forrásokkal szükséges alátámasztani, és a saját véleményt mindig ki kell mondani, ugyanakkor szigorúan el kell határolni a tényanyagtól. Az efféle szabályokat talán polgári csökevénynek tartó mozgalmárok, és a bolsevik mitológia hagyományait híven ápoló történészek természetesen igyekeztek, sőt igyekeznek nem beleszni az objektivitás csapdájába, így nem csoda, ha még napjainkban is tapasztalható időnként elbizonytalanodás a közoktatásban tanítók részéről néhány ebben a kötetben is helyet kapó, kritikusabbnak tartott kérdés tárgyalásakor.

A könyv szerkesztési módszere is újszerű, hiszen nem merül ki abban, hogy a kiadó igazgatója kérdéseket tesz fel, a történészek pedig sorban kifejtik a véleményüket az adott témáról, hanem egymás szavait gyakran kiegészítik, az egyikük által megkezdett gondolatmenetet továbbgondolják, egymás álláspontjára reflektálnak, sőt ugyanazokból a tényekből, adatokból időnként némileg eltérő véleményt fogalmaznak meg, és talán ez teszi kivételesen izgalmassá a kötetet. A tíz fejezet modern kori történelmünket világítja meg a három történész szemszögéből, a történelmi Magyarország végnapjait, azaz a Gratz Gusztáv által „forradalmak korának” nevezett időszakot, a trianoni békediktátumot és következményeit, a keresztény-nemzeti kurzust, vagyis a Horthy-korszakot, a második világháború végét

és a szovjet megszállás évtizedeit, külön tárgyalva a Kádár-kort és utóéletét, valamint a rendszerváltás időszakát. A hetedik fejezettől megszakad a három történész együttgondolkodása, az utolsó három fejezet ugyanis egy-egy interjú a kutatókkal. Kovács Lajos Péter kérdéseire a hetedikben a népi mozgalomról Salamon Konrád, a nyolcadikban a 20. század második felének kulcskérdéseiről, kiemelten az 1956-os történekekről M. Kiss Sándor, míg az utolsó, tizedik fejezetben Raffay Ernő a szabadkőművesekről fejtette ki a véleményét.

Végigtekinteni Magyarország 20. századi történetén, még ha pusztán néhány kulcskérdés mentén tesszük is, nem is olyan egyszerű feladat, és felszínre hozhatja a történészek között lévő szemléti, megközelítésbeli és véleménykülönbségeket. Rögvest az első fejezetben, amely a „Vesztes háború, tragikus béke” címet kapta, a Monarchia végnapjaira és a háború kitörése előtt már tapasztalható, a háború alatt pedig elmélyülő feszültségekre vonatkozó bevezető kérdések nyomán kitapintható a nézetek ütközése. A felhalmozódott feszültségek ugyan 1918-ban már valóban társadalmi robbanással fenyegettek, de a szerzők mindhárman egyetértettek abban, hogy amennyiben a győztes szövetségesek nem határozták és kötelezték volna el magukat a Monarchia feldarabolása mellett, akkor az nem bomlott volna fel. Salamon Konrád ugyanakkor részletesen mutatta be a magyar országgyűlésnek és a kormánzatnak a választójogi rendszerünkben, a nemzeti kérdés kezelésében és a társadalmi feszültségek, mindenekelőtt a földosztás szükségességének felismerésében és kezelésében mutatkozó mulasztásait, fogyatékoságait, ugyanakkor Raffay Ernő érvelésével is, miszerint a Monarchia feldarabolását célzó külső törekvések legalább ennyire fontosak, egyet tudott érteni. M. Kiss Sándor, aki a gondolatmenetet több fontos adattal egészítette ki, további két fontos szempontra hívta fel a figyelmet. Az egyik az, hogy mind Magyarország, mind a világ története egészen másként alakul, ha nincs 1917 Oroszországban. Magyarországon továbbra is létezett volna a szociáldemokraták radikális baloldala, ám háttország nélkül aligha képzelhető el, hogy akkora befolyásra tehetek volna szert. A fejezetben a szerzők nem kerülték meg a történelmi felelősség kérdését, ellentétben néhány tankönyvszerzővel, akik az „értéksemlegesség” és az „objektivitás” jegyében ezt oly gyakran és szívesen tették és teszik. Mi vezetett Magyarország feldarabolásához és a magyar nemzet csonkolásához? A szomszédos terjeszkedni vágyó nemzetállamok (Románia, Szerbia) vezetése? A magyar parlament hibás döntései? A pánszlávizmus? Kik a felelősök azért, hogy ez megtörténhetett? A Monarchia vezető politikusai? Károlyi Mihály? Kun Béla? A szabadkőművesek? Ezek a kérdések, bár vitathatatlanul fontosak, ritkán merülnek fel és kerülnek megválaszolásra olyan őszintén, mint ebben a kötetben. A forradalmak korának frappáns értékelését nyújtja M. Kiss professzor a fejezetet lezáró mondata: „A baloldali fellazítás lépésről-lépésre történt. Kerenszkij-Lenin, Károlyi-Kun! Elgondolkodtató párhuzam. Valaki itt nagyon nyeretlen kétéves volt.”

A könyv további fejezetei is ilyen kulcskérdésekre világítanak rá, miközben

olyan érdekességekre is fény derül, hogy milyen kapcsolat volt az angol titkosszolgálat és az ismert konferanszié, Békeffy László között, vagy miről tárgyal Szent-Györgyi Albert törökországi útja során? Az Éghajlat Kiadónál megjelent könyv nem titkoltan egyfajta véleménykötet, és ez ugyanakkor vitathatatlan erénye. A könyv igényes, szedési hibáktól gyakorlatilag mentes kivitelezésben jelent meg, a borító pedig, a kirakókból összeálló, helyenként hiányos nemzetiszín zászló közepén a koronás címerrel történelmünk töredezettségét is jelképezheti.